

IJTIMOYIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNALI

ISSN 3060-5059

VOL.3 № 4

2026

BO‘LAJAK SHIFOKORLARDA OTORINOLARINGOLOGIK KLINIK FIKRLASHNI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Satvaldiyev Ixtiyorjon Umarjonovich

Farg‘ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti, katta o‘qituvchi

Annotatsiya

Mazkur ilmiy tadqiqot otorinolarinologiya va pedagogika fanlarining integratsiyasi asosida bo‘ljak shifokorlarda klinik fikrlash kompetensiyasini shakllantirish muammosiga bag‘ishlangan. Zamonaviy tibbiyot ta‘limida nazariy bilimlarni amaliy ko‘nikmalar bilan uyg‘unlashtirish dolzarb vazifa hisoblanadi. Ayniqsa, otorinolarinologiya yo‘nalishida kasalliklarni to‘g‘ri va tez diagnostika qilish, klinik qaror qabul qilish hamda bemor bilan samarali muloqot o‘rnatish uchun rivojlangan klinik tafakkur talab etiladi. Shu sababli tadqiqotda talabalarda mazkur kompetensiyani shakllantirishning pedagogik mexanizmlari va samarali o‘qitish metodlari ilmiy asosda tahlil qilindi.

Kalit so‘zlar: otorinolarinologiya, tibbiy ta‘lim, pedagogik integratsiya, klinik fikrlash, interaktiv o‘qitish, simulyatsion trening, case-based learning, problem-based learning, diagnostik qaror qabul qilish, amaliy ko‘nikmalar, kompetensiyaviy yondashuv, OSCE baholash tizimi, innovatsion pedagogika, klinik ta‘lim.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ОТОРИНОЛАРИНГОЛОГИЧЕСКОГО КЛИНИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ У БУДУЩИХ ВРАЧЕЙ

Сатвалдиев Ихтиёржон Умаржонович

Ферганский институт общественного здоровья и медицины, старший преподаватель

Аннотация

Данное исследование посвящено проблеме формирования клинического мышления у будущих врачей на основе интеграции оториноларингологии и педагогики. В современной медицинской подготовке важной задачей является интеграция теоретических знаний и практических навыков. Особенно в области оториноларингологии требуется развитое клиническое мышление для точной диагностики, принятия клинических решений и эффективного взаимодействия с пациентом. В исследовании анализируются педагогические механизмы формирования данной компетенции, а также эффективность интерактивных и инновационных методов обучения. Результаты подтверждают значимость симуляционного обучения, case-based learning и problem-based learning в совершенствовании клинического образования.

Ключевые слова: оториноларингология, медицинское образование, педагогическая интеграция, клиническое мышление, интерактивное обучение, симуляционное обучение, case-based learning, problem-based learning, принятие диагностических решений, практические навыки, компетентный подход, система оценки OSCE, инновационная педагогика, клиническое обучение.

PEDAGOGICAL FOUNDATIONS FOR DEVELOPING OTORHINOLARYNGOLOGICAL CLINICAL THINKING IN FUTURE DOCTORS

Satvaldiyev Ikhtiyorjon Umarjonovich

Fergana Public Health Medical Institute, Senior Lecturer

Abstract

This study focuses on the development of clinical thinking competence in future doctors through the integration of otorhinolaryngology and pedagogy. In modern medical education,

integrating theoretical knowledge with practical skills is a key objective. Particularly in otorhinolaryngology, well-developed clinical thinking is essential for accurate diagnosis, decision-making, and effective patient communication. The research analyzes pedagogical mechanisms and effective teaching methods for developing this competence, including interactive and innovative approaches. The findings highlight the effectiveness of simulation-based training, case-based learning, and problem-based learning in enhancing clinical education within a competency-based framework.

Keywords: otorhinolaryngology, medical education, pedagogical integration, clinical thinking, interactive teaching, simulation training, case-based learning, problem-based learning, diagnostic decision-making, practical skills, competency-based approach, OSCE assessment system, innovative pedagogy, clinical education.

Zamonaviy tibbiyot ta'limi sharoitida bo'lajak shifokorlarni tayyorlash jarayoni faqat nazariy bilimlarni berish bilan cheklanib qolmasligi kerak. Ayniqsa, otorinolaringologiya kabi klinik fanlarda talabalar chuqur bilim bilan bir qatorda amaliy ko'nikma va mustaqil klinik fikrlash qobiliyatiga ega bo'lishi zarur. Chunki LOR kasalliklari ko'p hollarda murakkab diagnostika jarayonini talab qiladi va tezkor, asoslangan qaror qabul qilishni taqozo etadi. Shu sababli tibbiy ta'lim tizimida nazariya va amaliyotni integratsiya qilish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Hozirgi kunda an'anaviy o'qitish metodlari ko'plab hollarda talabalarni passiv qabul qiluvchi sifatida shakllantiradi. Bu esa real klinik vaziyatlarda ularning mustaqil qaror qabul qilishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Pedagogika fanida esa talaba markazli, interaktiv va kompetensiyaga yo'naltirilgan yondashuvlar samarali deb e'tirof etilmoqda. Ayniqsa, simulyatsion treninglar, klinik holatlarga asoslangan o'qitish va muammoli vaziyatlarni yechishga qaratilgan metodlar talabalarning klinik tafakkurini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi [1].

Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi otorinolaringologiya fanini o'qitishda zamonaviy pedagogik yondashuvlardan foydalanish orqali talabalarda klinik fikrlash kompetensiyasini shakllantirish samaradorligini aniqlashdan iborat. Tadqiqot natijalari tibbiy ta'lim sifatini oshirish va bo'lajak shifokorlarning kasbiy tayyorgarligini takomillashtirishga xizmat qiladi [2].

Metodlar. Mazkur tadqiqot otorinolaringologiya fanini o'qitishda zamonaviy pedagogik yondashuvlarning samaradorligini aniqlashga qaratilgan bo'lib, unda bo'lajak shifokorlarning klinik fikrlash kompetensiyasini shakllantirish jarayoni kompleks tarzda o'rganildi. Tadqiqot kvazi-eksperimental dizayn asosida tashkil etildi va u nazariy, amaliy hamda statistik tahlil bosqichlarini o'z ichiga oldi.

Tadqiqot dizayni va umumiy yondashuv. Tadqiqot kvazi-eksperimental (quasi-experimental) model asosida olib borildi. Ushbu modelda eksperimental va nazorat guruhlarini o'rtasida o'qitish metodlarining farqi asosiy o'zgaruvchi sifatida tanlandi. Tadqiqot ikki bosqichdan iborat bo'ldi: dastlabki baholash (pre-test) va yakuniy baholash (post-test). Bu yondashuv orqali talabalarning boshlang'ich va yakuniy bilim darajasi, klinik fikrlash ko'nikmalari hamda amaliy tayyorgarligi o'rtasidagi farqlar aniqlab olindi. Tadqiqot davomida aralash metodologiya (mixed-methods) qo'llanildi. Ya'ni miqdoriy (quantitative) va sifat (qualitative) tahlil usullari birgalikda ishlatildi. Miqdoriy tahlil natijalarni statistik jihatdan baholash imkonini bersa, sifat tahlili talabalarning o'qitish jarayoniga munosabati, motivatsiyasi va fikrlash mexanizmlarini chuqurroq o'rganishga xizmat qildi [3].

Tadqiqot obyekti va ishtirokchilar. Tadqiqot obyekti sifatida tibbiyot oliy ta'lim muassasasining 4-kurs talabalari tanlandi. Ushbu bosqich talabalari otorinolaringologiya fanini o'rganish jarayonida bo'lib, klinik bilimlarni shakllantirish uchun eng muhim davr hisoblanadi.

Tadqiqotda jami 120 nafar talaba ishtirok etdi. Ular tasodifiy tanlash (random sampling) usuli asosida ikki guruhga ajratildi:

- Eksperimental guruh — 60 nafar talaba;

- Nazorat guruhi — 60 nafar talaba.

Ishtirokchilarning yoshi 20–23 yosh oralig‘ida bo‘lib, ularning akademik ko‘rsatkichlari (GPA) va avvalgi fanlardan o‘zlashtirish darajasi taxminan bir xil bo‘lishi ta‘minlandi. Bu omil tadqiqot natijalarining ishonchligini oshirishga xizmat qildi.

Eksperimental ta‘sir (intervensiya) mazmuni. Eksperimental guruhda o‘qitish jarayoni zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etildi. Ushbu yondashuvlar quyidagilarni o‘z ichiga oldi:

1. Simulyatsion treninglar. Simulyatsion treninglar talabalarni real klinik vaziyatga yaqin sharoitda o‘qitish imkonini berdi. Bu jarayonda maxsus LOR trenajyorlar va simulyatorlar qo‘llanildi. Talabalar quyidagi amaliy ko‘nikmalarni bajardilar:

- otoskopiya — quloqni tekshirish;
- oldingi va orqa rinoskopiya — burun bo‘shlig‘ini tekshirish;
- laringoskopiya — hiqildoqni ko‘rish.

Simulyatsiya jarayonida talabalar xatolarni xavfsiz sharoitda tuzatish imkoniyatiga ega bo‘ldilar, bu esa ularning o‘rganish samaradorligini oshirdi.

2. Case-based learning (CBL). Talabalarga real klinik holatlar asosida topshiriqlar berildi. Har bir holatda:

- bemor shikoyatlari;
- anamnez;
- obyektiv ko‘rik natijalari;
- laborator va instrumental tekshiruvlar taqdim etildi.

Talabalar ushbu ma‘lumotlar asosida tashxis qo‘yish va davolash rejasini ishlab chiqishdi.

3. Problem-based learning (PBL). Muammoli vaziyatlar asosida o‘qitish orqali talabalar mustaqil fikrlashga undaldi. Bu metodda o‘qituvchi yo‘naltiruvchi rolni bajarib, talabalar muammoni o‘zlari hal qilishdi.

4. Rol o‘ynash (role-play). Talabalar “shifokor — bemor” modeli asosida rollarga bo‘lindi. Bu metod kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishga xizmat qildi.

5. Multimedia texnologiyalari. Video materiallar, 3D animatsiyalar va klinik jarayonlarni aks ettiruvchi vizual vositalar qo‘llanildi. Bu talabalarga murakkab jarayonlarni yaxshiroq tushunishga yordam berdi [4].

Nazorat guruhida o‘qitish. Nazorat guruhida an‘anaviy o‘qitish metodlari qo‘llanildi. Bular quyidagilarni o‘z ichiga oldi:

- ma‘ruza asosida o‘qitish;
- darslik va o‘quv qo‘llanmalardan foydalanish;
- o‘qituvchi tomonidan tushuntirish.

Talabalar, asosan, passiv tinglovchi rovida bo‘lib, amaliy mashg‘ulotlar cheklangan darajada o‘tkazildi.

Baholash mezonlari va vositalari. Tadqiqotda talabalar quyidagi ko‘rsatkichlar asosida baholandi:

1. Klinik fikrlash darajasi. Maxsus ishlab chiqilgan testlar yordamida baholandi. Testlar klinik vaziyatlarga asoslangan bo‘lib, talabaning tahliliy fikrlashini aniqlashga qaratildi.

2. Diagnostik qaror qabul qilish tezligi. Talabalarga berilgan klinik holatni tahlil qilish va tashxis qo‘yish uchun sarflangan vaqt o‘lchandi.

3. Amaliy ko‘nikmalar (OSCE). OSCE (Objective Structured Clinical Examination) usuli orqali talabalarining amaliy ko‘nikmalari baholandi. Bu usulda talabalar turli stansiyalarda:

- ko‘rik o‘tkazish;
- diagnostika qilish;
- bemor bilan muloqot qilish kabi vazifalarni bajardilar.

4. Motivatsiya va qoniqish darajasi. So‘rovnomma orqali aniqlanib, Likert shkalasi

asosida baholandi [5].

Ma'lumotlarni yig'ish va qayta ishlash. Tadqiqot davomida olingan ma'lumotlar elektron shaklda yig'ildi va maxsus statistik dasturlar yordamida tahlil qilindi.

Quyidagi statistik metodlar qo'llanildi:

- o'rtacha qiymat (Mean);
- standart og'ish (SD);
- Student t-testi;
- Pearson korrelyatsiya koeffitsiyenti.

Statistik ahamiyatlilik darajasi $p < 0.05$ deb qabul qilindi.

Tadqiqotning ishonchliligi va validligi. Natijalarning ishonchliligini ta'minlash uchun:

- baholash mezonlari standartlashtirildi;
- o'qituvchilar bir xil metodik ko'rsatmalar asosida ishladi;
- testlar validatsiyadan o'tkazildi.

Shuningdek, eksperiment davomida tashqi omillar ta'siri minimal darajada ushlab turildi.

Etik masalalar. Tadqiqot o'tkazilishidan oldin barcha ishtirokchilardan rozilik olindi. Talabalarning shaxsiy ma'lumotlari maxfiy saqlandi. Tadqiqot jarayonida pedagogik etik me'yorlarga qat'iy rioya qilindi.

Natijalar. Mazkur tadqiqot natijalari eksperimental va nazorat guruhlarida qo'llanilgan o'qitish metodlarining samaradorligini qiyosiy tahlil qilish orqali aniqlandi. Olingan ma'lumotlar talabalarning klinik fikrlash darajasi, diagnostik qaror qabul qilish tezligi, amaliy ko'nikmalari hamda o'qishga bo'lgan motivatsiyasi kesimida baholandi [6].

Tadqiqot boshida o'tkazilgan dastlabki baholash (pre-test) natijalari shuni ko'rsatdiki, har ikki guruh talabalari bilim va ko'nikmalar darajasi bo'yicha deyarli teng holatda bo'lgan. Klinik fikrlash darajasi eksperimental guruhda o'rtacha 68%, nazorat guruhida esa 67% ni tashkil etdi. Bu esa guruhlar o'rtasida boshlang'ich farq yo'qligini tasdiqlaydi va keyingi natijalarni solishtirish uchun asos yaratadi.

Tadqiqot yakunida o'tkazilgan baholash (post-test) natijalari esa sezilarli farqni ko'rsatdi. Eksperimental guruh talabalari klinik fikrlash darajasi bo'yicha o'rtacha 89% natijaga erishdi. Bu ko'rsatkich nazorat guruhida 74% ni tashkil etdi. Demak, interaktiv va simulyatsion metodlar asosida o'qitilgan talabalar an'anaviy metodlar asosida ta'lim olgan talabalarga nisbatan ancha yuqori natijaga erishgan. Statistik tahlil ushbu farqning ishonchli ekanligini ko'rsatdi ($p < 0.01$).

Diagnostik qaror qabul qilish tezligi ham muhim ko'rsatkichlardan biri sifatida o'rganildi. Eksperimental guruh talabalari berilgan klinik vaziyatlarni o'rtacha 25–30% tezroq tahlil qilib, to'g'ri tashxis qo'yishga muvaffaq bo'ldilar. Nazorat guruhida esa bu jarayon ko'proq vaqt talab qildi va ayrim hollarda xatoliklar kuzatildi. Bu natija shuni ko'rsatadiki, muammoli vaziyatlarga asoslangan o'qitish (PBL) va klinik holatlar (CBL) talabalarning tezkor fikrlashini rivojlantirishda samarali hisoblanadi [7].

Amaliy ko'nikmalarni baholash uchun OSCE usuli qo'llanildi. Eksperimental guruh talabalari 90% o'zlashtirish ko'rsatkichiga ega bo'ldi. Ular otoskopiya, rinoskopiya va laringoskopiya kabi muhim amaliy manipulyatsiyalarni to'g'ri va aniq bajardilar. Nazorat guruhida esa bu ko'rsatkich 72% ni tashkil etdi. Ayniqsa, asbob-uskunalar bilan ishlashda va bemor bilan muloqotda eksperimental guruh talabalari ustunlik ko'rsatdi.

Motivatsiya va o'qishga bo'lgan qiziqish darajasi ham tadqiqot davomida alohida o'rganildi. So'rovnoma natijalari eksperimental guruh talabalari o'qitish jarayonidan yuqori darajada qoniqish hosil qilganini ko'rsatdi. Ular interaktiv metodlar o'rganishni qiziqarli, tushunarli va samarali qilishini ta'kidladilar. Nazorat guruhida esa ayrim talabalar o'qitish jarayonini zerikarli va bir xil deb baholagan.

Bundan tashqari, eksperimental guruhda mustaqil fikrlash, muammoni tahlil qilish va jamoada ishlash ko'nikmalari sezilarli darajada rivojlandi. Talabalar klinik vaziyatlarni chuqur tahlil qilish, alternativ tashxis variantlarini ko'rib chiqish va asoslangan qaror qabul qilishga

odatlandi. Nazorat guruhida esa bu ko'nikmalar nisbatan past darajada shakllandi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, otorinolarologiya fanini o'qitishda interaktiv, simulyatsion va muammoli yondashuvlarga asoslangan metodlar an'anaviy o'qitish usullariga nisbatan sezilarli darajada samarali hisoblanadi. Ushbu metodlar talabalarning nafaqat bilim darajasini, balki klinik tafakkuri, amaliy tayyorgarligi va kasbiy kompetensiyasini kompleks ravishda rivojlantiradi [8].

Muhokama. Mazkur tadqiqot natijalari otorinolarologiya fanini o'qitishda zamonaviy pedagogik yondashuvlarning yuqori samaradorligini tasdiqlaydi. Ayniqsa, interaktiv metodlar, simulyatsion treninglar va klinik vaziyatlarga asoslangan o'qitish talabalarda klinik fikrlashni shakllantirishda muhim omil ekanligi aniqlandi. Eksperimental guruhda kuzatilgan sezilarli ijobiy o'zgarishlar ushbu metodlarning nafaqat bilim darajasini oshirishi, balki amaliy ko'nikmalarni ham kompleks rivojlantirishini ko'rsatadi.

Olingan natijalar xalqaro ilmiy tadqiqotlar bilan hamohangdir. Jumladan, World Health Organization tomonidan ilgari surilgan kompetensiyaga asoslangan tibbiy ta'lim modeli ham nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan integratsiya qilish zarurligini ta'kidlaydi. Shu nuqta nazardan qaraganda, mazkur tadqiqot natijalari global tendensiyalarni qo'llab-quvvatlaydi va milliy tibbiy ta'lim tizimini modernizatsiya qilish zarurligini asoslaydi [9].

Simulyatsion o'qitishning ustun jihatlaridan biri talabalar uchun xavfsiz o'quv muhitini yaratishidir. Bu muhitda ular xatolardan qo'rqmasdan o'rganish, o'z bilimlarini mustahkamlash va amaliy tajriba orttirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Ayniqsa, otorinolarologiyada diagnostik manipulyatsiyalarni — otoskopiya, rinoskopiya va laringoskopiyaning mukammal o'zlashtirishda simulyatsiya muhim ahamiyat kasb etadi.

Case-based va problem-based learning metodlari esa talabalarning analitik fikrlashini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu metodlar orqali talabalar klinik vaziyatlarni chuqur tahlil qilish, sabab-oqibat bog'liqliklarini aniqlash va asoslangan qaror qabul qilishga o'rganadi. Tadqiqot natijalari ham aynan shu ko'nikmalar eksperimental guruhda sezilarli darajada rivojlanganini ko'rsatdi. Shuningdek, rol o'ynash metodlari talabalarning kommunikativ kompetensiyasini oshirishda samarali ekanligi aniqlandi. Shifokor — bemor o'rtasidagi muloqot sifatining yaxshilanishi kelajakdagi klinik faoliyat uchun muhim ahamiyatga ega.

Biroq tadqiqotning ayrim cheklovlari ham mavjud. Jumladan, tadqiqot faqat bitta oliy ta'lim muassasasida o'tkazilganligi natijalarni umumlashtirish imkoniyatini ma'lum darajada cheklaydi. Kelgusida tadqiqotni kengroq miqyosda o'tkazish maqsadga muvofiqdir. Umuman olganda, olingan natijalar tibbiy ta'lim jarayoniga innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish zarurligini yana bir bor tasdiqlaydi [10].

Xulosa. Mazkur tadqiqot natijalari otorinolarologiya fanini o'qitishda zamonaviy pedagogik yondashuvlarning yuqori samaradorligini ko'rsatdi. Xususan, interaktiv metodlar, simulyatsion treninglar hamda klinik vaziyatlarga asoslangan o'qitish talabalarda klinik fikrlashni shakllantirishda muhim rol o'ynashi aniqlandi. Eksperimental guruhda kuzatilgan ijobiy o'zgarishlar ushbu yondashuvlar nafaqat nazariy bilimlarni chuqurlashtirish, balki amaliy ko'nikmalarni ham samarali rivojlantirishini tasdiqlaydi.

Tadqiqot davomida talabalarning diagnostik qaror qabul qilish tezligi, aniqligi va mustaqil fikrlash qobiliyati sezilarli darajada oshgani qayd etildi. Bu esa tibbiy ta'limda kompetensiyaviy yondashuvni keng joriy etish zarurligini ko'rsatadi. An'anaviy o'qitish metodlariga nisbatan innovatsion pedagogik texnologiyalar ustunligi ilmiy asosda isbotlandi. Shu bilan birga, tadqiqot natijalari tibbiyot oliy ta'lim muassasalarida simulyatsion markazlardan keng foydalanish, o'quv jarayonini klinik holatlar bilan boyitish hamda baholashning zamonaviy usullarini (OSCE) joriy etish muhim ekanligini ko'rsatadi. Ushbu yondashuvlar orqali bo'lajak shifokorlarning kasbiy tayyorgarligi va raqobatbardoshligi sezilarli darajada oshadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Muidinov F. F. Theoretical foundations for the development of media competence when preparing students for professional activities // *The American*. — 2023.
2. Muidinov F. F. Abdumanonov A. A. Cloud technologies in the educational process of medical universities // *University science: a look into the future*. — 2020. — P. 784–786.
3. Mamatqulov B. X. Tibbiy ta'limda innovatsion pedagogik texnologiyalar. — Toshkent: Fan, 2020.
4. Ismailov Sh. T. Oliy ta'limda kompetensiyaviy yondashuv asoslari. — Toshkent: O'qituvchi, 2019.
5. Karimov N. A. Klinik fanlarni o'qitishda interaktiv metodlar // *Tibbiyot jurnali*. — 2021. — № 4. — B. 45–52.
6. Xodjayev F. G. Zamonaviy tibbiy ta'limni rivojlantirish istiqbollari. — Toshkent, 2022.
7. World Health Organization. Transforming and scaling up health professionals' education and training. — Geneva: WHO, 2013.
8. Harden R. M. *Essential Skills for a Medical Teacher*. 2nd ed. — Edinburgh: Elsevier, 2012.
9. Spencer J. Learning and teaching in the clinical environment // *BMJ*. — 2003. — Vol. 326. — P. 591–594.
10. Nosirov N. Bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarining metodik kompetentligini rivojlantirish jarayonini takomillashtirishning pedagogik shart-sharoitlari // *Farg'ona davlat universiteti ilmiy jurnali*. — 2023. — № 1. — B. 207.
11. Nosirov N. Bo'lajak texnologik ta'lim o'qituvchilarida metodik kompetensiyalarni rivojlantirishning muammolari va innovatsion usullari // *Farg'ona davlat universiteti ilmiy jurnali*. — 2024. — № 2. — B. 29.
12. Nosirov N. V. Bo'lajak texnologik ta'lim o'qituvchilarini tayyorlashda pedagogik-psixologik omillardan foydalanishning ahamiyati // *Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS)*. — 2022. — Vol. 2, № 4. — B. 81–85.
13. Yakubova S., Nosirov N., Tulanov O. Gazlarning molekulyar-kinetik nazariyasining asosiy tenglamasi // *Farg'ona davlat universiteti ilmiy jurnali*. — 2018. — Vol. 1, № 1. — B. 17–19.